

En analyse af bæredygtigheden af tiltag til begrænsning af smittespredning i folkeskolen

Resultater fra CLASS: Et forskningsprojekt om COVID-19's betydning for Læreres Arbejds miljø, Sammenhold og Smitteoplevelse

Rapporten kan findes i sin fulde længde her: [Nabe-Nielsen, Rueskov, Larsen, Fuglsang, Nilsson, 2021](#)

BAGGRUND

COVID-19-pandemien har haft store konsekvenser for mange jobgrupper, herunder frontpersonalet i folkeskolen, som over længere perioder har skullet begrænse smittespredning blandt elever parallelt med varetagelsen af undervisningsopgaver. Fra maj til november 2020 skete en stigning fra 19% til 29% i andelen af folkeskolelærere, som var bekymrede for, om de kunne holde til at arbejde under de aktuelle betingelser i længere tid. Disse resultater bakkes op af international litteratur, der finder, at folkeskolelæreres mentale helbred er udfordret under COVID-19.

Åbne folkeskoler har en stor betydning for skolebørns trivsel og læring, og i Danmark er genåbning af folkeskoler efter total lukning af området da også blandt topprioriteterne. Imidlertid nødvendiggør ønsket om åbne folkeskoler viden om, hvordan lærerne kan forene begrænsning af smittespredning med deres undervisningsopgaver og øvrige arbejde med eleverne, også i tilfælde hvor de ekstra tiltag skal udføres over mange måneder. Denne viden er central for lærere, elever og deres forældre, arbejdsgivere og de øvrige af samfundets institutioner, der er afhængige af, at (særligt de yngste) elever er i skole, og at smittespredningen ikke bliver så stor, at andre dele af samfundet må lukkes.

FORMÅL

Formålet med rapporten er at formidle forslag til bæredygtige smitteforebyggende tiltag i folkeskolen, dvs. tiltag og løsninger, som ikke udtømmer eller forbruger ressourcer på en måde, der er uacceptabel for de involverede, og som dermed vil kunne udføres over en længere periode.

DATAMATERIALE

Resultater er baseret på en kvalitativ analyse af 700 fritekstsvar fra en spørgeskemaundersøgelse blandt 1332 folkeskolelærere. Data blev indsamlet i perioden fra d. 25. november til d. 9. december 2020. Vi analyserede deltagerens svar på spørgsmålet: *"Hvilke smitteforebyggende tiltag ville du kunne leve med at udføre i en længere periode i forbindelse med din undervisning?"*.

RESULTATER

Resultaterne viste, at de foreslåede tiltag i varierende grad forbrugte økonomiske, personalemæssige, tidsmæssige, mentale og/eller relationelle ressourcer. Hvor acceptable tiltagene var, relaterede sig til hvorvidt de oplevedes som meningsfulde, rationelle, retfærdige, forenelige med kerneopgaven og kunne lade sig gøre i praksis. Derudover berørte deltagerens besvarelser kontekstuelle forhold (ledelsens håndtering, samspillet med kolleger, elever og forældre), som havde en mere generel betydning for oplevelsen af tiltagene.

Deltagernes besvarelser dækkede specifikke tiltag til begrænsning af smittespredning, som tematisk kunne inddeles efter fire overordnede områder. Disse præsenteres kortfattet her:

- *Forbedret hygiejne og udluftning* er let og praktisk muligt at udføre som faste rutiner over en længere periode, men udfordres af uklar ansvarsfordeling og mangel på tidsmæssige ressourcer. Tildeling af individuelle materialer/devices er praktisk muligt, hvis disse er tilgængelige, men kan kræve omlægning af undervisningen.
- *Anvendelsen af personlige værnemidler* (visir, mundbind) opleves som attraktivt og tryghedsskabende for nogen, især hvis det ikke er muligt at holde afstand, men udfordres af stigmatisering af brugere og oplevede negative konsekvenser for kommunikationen med eleverne.
- *Håndtering af smittetilfælde med isolation og hjemsendelse* er en effektiv beskyttelse mod smittespredning, men udfordres af oplevelsen af vidtrækkende konsekvenser for privatlivet, nødvendigheden af omfattende omstillingsparathed og oplevelsen af irrationelle retningslinjer for tilbagevenden til skolen.
- *Tiltag, der skal reducere tæt kontakt mellem mennesker* (fysisk afstand, antal kontakter), opleves som forholdsvis lette at implementere, såfremt de fysiske rammer og personale-mæssige ressourcer tillader det. Men fysisk afstand gør det vanskeligere at yde omsorg, og nogle af de relaterede tiltag tærer på mentale ressourcer, kræver omstillingsparathed, udfordres af elevens samvær i fritiden og udfordrer elevernes faglige niveau (bl.a. hvis nogle årgange/klasser modtager online-undervisning for at give plads til andre på skolen).

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Det har konsekvenser for folkeskolelæreres privatliv og mentale overskud at være i frontlinjen. Hverdagen kræver kontinuerlig omstillingsparathed, og forventninger til smittebegrænsning og elevernes faglige niveau skal imødekommes. Generelt anfægtes nødvendigheden af åbne folkeskoler ikke i vores datamateriale, men det kan opleves som utrygt at være på arbejde i de tilfælde, hvor der må afviges fra retningslinjer om fx afstand. Vi vurderer, at bæredygtigheden af tiltag, der er baseret på individuel adfærd (fx hygiejnetiltag, brug af personlige værnemidler, afstand og udluftning), vil kunne forbedres, såfremt de i højere grad opleves som acceptable, af dem der udfører dem. Samtidig vurderer vi, at bæredygtigheden af samtlige forebyggende tiltag vil kunne forbedres ved tydelige ledelsesmæssige beslutninger om ansvarsfordelinger og prioriteringer, information til forældre, håndtering af interkollegiale konflikter, begrænsning af social stigmatisering, samt sikring af de fornødne ressourcer.

Såfremt vi i en årrække ser jævnlige udbrud af COVID-19, som kræver hurtig og målrettet implementering af smittebegrænsende foranstaltninger på skoleområdet, er det vigtigt at sikre bæredygtigheden af tiltag. Derfor anbefaler vi på baggrund af vores resultater følgende:

- Sikring af at de fornødne ressourcer er til stede på skolerne.
- En synlig ledelse der håndhæver de gældende retningslinjer og tydeliggør ansvarsfordelingen.
- At ledelsen informerer medarbejdere, forældre og andre aktører om skolens organisering af smittebegrænsende tiltag og de forventninger, der er til efterlevelse.
- At ledelsen eksplicit formidler de bevidste valg, der træffes om prioritering mellem henholdsvis aktiviteter, der vedrører smittebegrænsning, og undervisningsrelaterede aktiviteter – navnlig med fokus på de konsekvenser ressourceallokeringen mellem disse aktiviteter måtte have for elevernes faglige niveau.
- En dialog om, hvordan der i den praktiske hverdag skal prioriteres mellem begrænsning af smittespredning og faglige mål.

STYRKER OG BEGRÆNSNINGER

Rapportens resultater bygger på deltagernes oplevelser og forslag til tiltag, som alle er velkendte i forbindelse med begrænsning af smittespredning i folkeskole-regi. Data stammer fra 700 besvarelser fra folkeskolelærere, med op til 9 måneders erfaring med undervisning under COVID-19-pandemien og data repræsenterer forskellige oplevelser - i de fleste tilfælde både positive og negative - med de forskellige tiltag. Vi har ikke testet tiltagene i et eksperimentelt design eller foretaget objektive målinger, fx af tidsforbrug, pladsforhold, interaktioner med elever mv. Det betyder, at resultaterne alene skal betragtes som deltagernes subjektive oplevelser af deres arbejdsforhold i relation til kombinationen af smittebegrænsende aktiviteter og undervisning, og enkeltindivers oplevelse kan få stor vægt i den samlede formidling. Som centrale aktører i forbindelse med begrænsning af smittespredning, er lærernes oplevelser imidlertid væsentlige, da de repræsenterer førstehåndsberetninger omkring de praktiske muligheder for pandemi-bekæmpelse, når folkeskolerne er åbne. Set i lyset af disse styrker og begrænsninger kan rapporten danne udgangspunkt for en lokal dialog omkring forhold, der fremmer eller hæmmer bæredygtigheden af forskellige tiltag til begrænsning af smittespredning.

ANSVARSFORDELING OG INTERESSEKONFLIKTER

Kirsten Nabe-Nielsen, Vivian Rueskov og Charlotte Juul Nilsson er ansvarlige for projektets videnskabelige indhold herunder videnskabelig formidling og fortolkning af resultaterne i relation til international videnskabelig litteratur. Inge Larsen og Nina Vibe Fuglsang bidrager med viden om målgruppen og kontekstuelle faktorer. Spørgeskemaerne er blevet udarbejdet i fællesskab og godkendt af alle involverede parter. Den praktiske administration af dataindsamlingen blev varetaget af Nina Vibe Fuglsang. Alle projektdeltagere har fuld adgang til projektets rådata. Kirsten Nabe-Nielsen, Vivian Rueskov og Charlotte Juul Nilsson er lønnet af KU og har ingen interessekonflikter i relation til nærværende projekt. Inge Larsen og Nina Vibe Fuglsang repræsenterer DLF, som er en interesseorganisation, der arbejder på at forbedre folkeskolelæreres løn, arbejdsmiljø og arbejdsvilkår.

REFERENCE

Kirsten Nabe-Nielsen, Vivian Rueskov, Inge Larsen, Nina Vibe Fuglsang, Charlotte Juul Nilsson: CLASS – En analyse af bæredygtigheden af tiltag til begrænsning af smittespredning i folkeskolen, Københavns Universitet, København 2021, ISBN-nummer: 978-87-973055-0-8